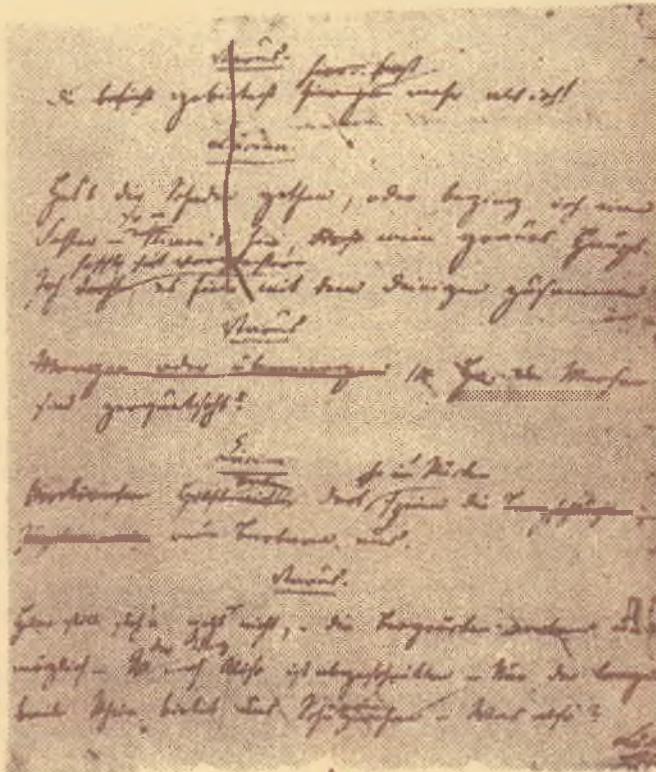

Christian Dietrich Grabbe

**ŽERT,
SATIRA,
IRONIE
A
HLUBŠÍ
VÝZNAM**

KOMORNÍ SCÉNA ARÉNA

28. října 23, Moravská Ostrava, tel./fax 596 114 585

Inscenace je realizována za finanční podpory Ministerstva kultury ČR
Práva k provozování díla zastupuje DILIA, Praha

Christian Dietrich Grabbe

ŽERT, SATIRA, IRONIE A HLUBŠÍ VÝZNAM

Christian Dietrich Grabbe ŽERT, SATIRA, IRONIE A HLUBŠÍ VÝZNAM

Překlad: Zbyněk Sekal

Dramaturg: Daniela Pokorná

Úprava: Daniela Pokorná a kolektiv

Výprava: Ilja Hylas

Hudba: Nikos Engonidis

Režie: Tomáš Jirman

Osoby a obsazení:

Renáta Klemensová - Markétka,

Čertova babička, komorná, přírodozpytec

Tereza Růžičková - Adelaida

Michal Čapka - Čert, loupežník

Vladislav Georgiev - Tobiáš, baron, kovář,

13 krejčovských tovaryšů

Karel Růžička - Krysomor

Dušan Škubal - Kantor, loupežník

René Šmotek - Vranov, Lomský,

přírodozpytec

Milan Cimerák j.h. nebo Petr Ochvat j.h. -

Bohumílek, Kruťas, Nero, přírodozpytec

DÍLO:

Vévoda Theodor von Gothland (1822, tragédie)

Marius a Sulla (1827, tragédie - fragment)

Žert, satira, ironie a hlubší význam (1822, komedie)

Nannette a Maria (1823, tragédie)

Císař Friedrich Barbarossa (1829, první díl plánovaného cyklu "Die Hohenstaufen")

Don Juan a Faust (1828, tragédie)

Heinrich VI. (1829, druhý díl cyklu "Die Hohenstaufen")

Napoleon aneb Sto dní (1831)

Kosciuszko (1832, fragment)

Hannibal (1835, tragédie)

Popelka (1835, pohádka)

Die Hermannsschlacht (1836, historické drama)

Christian Dietrich Grabbe: předmluva ke hře

Žert, satira, ironie a hlubší význam

Jestli čtenář nezjistí, že se tato veselohra zakládá na zásadním názoru na svět, pak si toto dílo vůbec nezaslouží pochvalu.

Vysmívá se ostatně samo sobě, takže mu potrefené osoby snadno prominou.

Christian Dietrich Grabbe

Narozen v Detmoldu, malém německém městě, 11. prosince 1801. Jeho otec, Adolf Heinrich Grabbe, je správcem místní knihovny. Jednou z prvních vzpomínek Christiana Dietricha prý je, jak vedou starého vraha na procházku na čerstvý vzduch...

V Detmoldu navštěvuje Grabbe obecnou školu a gymnázium. Otec se snaží povýšit rodinu z původního plebejského stavu mezi maloburžoazii. Jeho přáním je, aby syn vystudoval na univerzitě teologii, žádá pro něj tudíž o stipendium, které nakonec získává. Nástup na univerzitu je ovšem odložen; profesori detmoldského gymnázia odmítají dát Christianu Dietrichovi závěrečné vysvědčení. Dle jejich posudku je sice mladý Grabbe pro univerzitní studium dostatečně vybaven vědomostmi a inteligencí, obávají se však jeho předčasné "zralosti": student v již tak mladistvém věku holduje alkoholu.

Vysvědčení dostává Grabbe až o rok později. Místo teologie studuje práva, nejprve na univerzitě v Lipsku, poté v Berlíně. Roku 1824, po překonání jedné z alkoholických krizí, skládá právnické zkoušky a dostává povolení vykonávat úřad advokáta.

Následuje řada odmítnutých žádostí o zaměstnání. Nakonec získává Grabbe místo nižšího vojenského soudce. Jeho životní podmínky jsou však ponižující. Má nepatrný plat, živoří. Právnickou praxi vykonává jen proto, aby se uživil. Touží věnovat se divadlu. Pokusy

Grabbeho život probíhá ve znamení ponižujícího postavení v zaměstnání, materiální bída, nemírné konzumace alkoholu a stále horšího zdravotního stavu. Překladatel Zbyněk Sekal cituje v předmluvě k českému vydání her Žert, satira, ironie a hlubší význam a Don Juan a Faust Karla Immermanna, líčícího své první setkání s Christianem Dietrichem v Düsseldorfu: "Když jsem vešel, spatřil jsem vychrtlou, zuboženou postavu ležící na posteli, třebaže už bylo k poledni. V pokoji nebylo zatopeno, nebyla tam ani kamna, ačkoli byl prosinec a velká zima. Podal mi ruku třesoucí se chladem, zuby mu drkotaly... Z počátku se nechtěl přikrýt ani obléknout a tvrdil, že nepřijemný je jen střední stupeň chladu, průvan nebo když vyhasnou kamna, ale když je zima, že zalézá za nehty, mění se to prý zase v pocit příjemný - skoro jako teplo..."

Ani v životě milostném nebyl Grabbe zrovna nejšťastnější. Roku 1829 umírá archivní rada Clostermeier, jeho zaměstnavatel. Při vyřizování pozůstalosti se Grabbe seznamuje s dcerou Clostermeiera Louisou Christianou. Zanedlouho ji žádá o ruku, je však odmítnut. Svým nízkým postavením není Louisa hodena. Několik měsíců se trápí, poté úplně přerušuje s Louisou styky. V následujícím roce poznává Henriettu Meyer, tajně se zasnubují, brzy nato se však Grabbe opět stýká s Louisou. Henrietta zasnoubení ruší. Grabbe si znovu namlouvá Louisu, tentokrát úspěšně. Brzy po svatbě se ale objevují první manželské problémy - majetkové. Po roce opouští Grabbe bez rozloučení se ženou Detmold a odjíždí do Frankfurtu. Zde dochází k roztržce s Kettembeilem. Grabbe cestuje do Düsseldorfu k řediteli zdejšího městského divadla Karlu Immermannovi. Pracuje u něho jako dramaturg, má spoustu plánů. Chce napsat tragédii o Kristovi. Je ale stále více nemocen, tuší blížící se konec. Navíc se hádá s Immermannem; kritikaüsseldorfského divadla má za následek roztržku definitivní.

Louisa podává žádost o rozvod.

Vyčerpaný Christian Dietrich Grabbe se vrací do Detmoldu, kde 12. září 1836 umírá.

stát se hercem ale zůstávají bezvýsledné. Pro nedostatek talentu jej nechtějí do svého souboru ředitelé divadel v Drážďanech, v Braunschweigu ani v Hannoveru. Grabbe se vrací do Detmoldu a divadlem se začíná zabývat jinak: coby kritik. Nedostatek zkušeností a svérázné posudky z něj brzy činí v očích detmoldského divadelního ansámblu i v očích ředitele divadla Pichlera úhlavního nepřítele. Nakonec se herci mstí veřejně: mladý Pichler hraje básníka v masce Grabbeho.

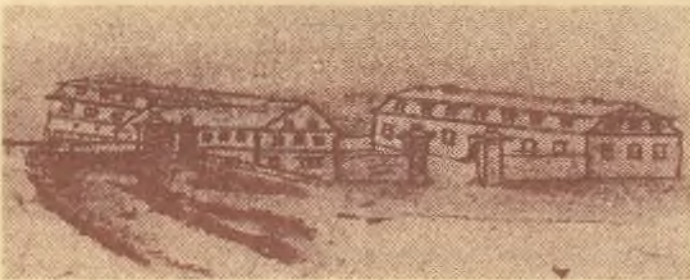
Dramatické tvorbě se Grabbe věnuje od útlého věku. Svou prvotinu Theodora zasílá do nakladatelského knihkupectví v Lipsku už v červenci roku 1816, tedy v necelých patnácti letech. Rukopis je odmítnut a poslán zpět. (Toto drama se nedochovalo.)

V roce 1819 začíná psát tragédii Vévoda Theodor von Gothland. Dokončuje ji roku 1822 během studií na berlínské univerzitě. Dílo mu umožňuje alespoň částečně proniknout do berlínských literárních kruhů. V září téhož roku dopisuje komedii Žert, satira, ironie a hlubší význam.

Od roku 1827 povzbuzuje Grabbeho v dramatické práci přítel z lipských studií Kettembeil, který se mezitím stal nakladatelským knihkupcem ve Frankfurtu nad Mohanem. V červenci vychází tiskem dva svazky Dramatischen Dichtungen. Jeden výtisk zasílá Grabbe J.W.Goethemu. Nikdy neodpověděl.

Po stati Shakespearomanie vychází roku 1829 v Kettembeilově nakladatelství tragédie Don Juan a Faust. (Grabbe ji psal v letech 1822-28.) Premiéru má v tomtéž roce v detmoldském Dvorním divadle. Stává se tak jedinou hrou, uvedenou v době básníkovy života.

Jedním z četných Grabbeho plánů, z nichž nemalé množství zůstalo bohužel nenaplněno (kj.: napsat román o svém mládí, román o základech státu a ekonomiky, politickou knihu na téma 'nebezpečí z Ruska', kritiku veškerých revolucí minulých i budoucích a náboženských i vědeckých, vydávat kritický časopis atd.), bylo i vytvoření tzv. Hohenstaufen-cyklu. Z původně chystaných osmi historii se dočkaly napsání pouze dvě: Císař Friedrich Barbarossa (1829) a Heinrich VI. (1830).

Heinrich Heine, který se s Ch. D. Grabbem seznámil během studií v Berlíně, shledává jistou příbuznost Grabbeho se Shakespearem. Všechny jeho přednosti jsou ale zatměny nevkusností, cynismem, nevázaností... Není to nemoc, horečka či slabomyslnost, nýbrž "alkoholová intoxikace génia". Heine nazývá Grabbeho "opilým Shakespearem".

Jaroslav Maria líčí Grabbeho ve své knižce vydané v Táboře roku 1930 následovně: "Hoch zlostný, neduživý. Mladík nedbalý zevnějšku, buršák, piják. Prý matka malého divocha kořalkou uspávala. Muž nevysoký, nachýlený, převislého vrchního retu, bezvousý, bledý, těžkého pohledu. V řasnatém plášti, který zakryl nespolečnou ústroj, rozhalenou košili, chodíval nejraději. V hospodě křičel, hádal se, zpil - druhého dne bloudil jako zmoklá slepice v okolí města za temného večera a až k ránu se za děsného pošklebku plížil k domovu. Tu nevlídný, otec se mračil, matka křičela, Děťtich Kristián vyplázl na oba jazyky a šel spát..."

...Grabbe se žení. Ach, toho pekla. Satan se probudil. Mladá paní je akurátní. Chce, aby odevzdal všechny peníze, chce, aby se slušně strojí, chce, aby řádně konal povinnosti úřadu. Odmíná svémocně peníze, aby muž nemohl do hospody. Napomíná po dobrém, po zlém - ale démon alkoholu přehluší všecko. Hádky, spílání, proklínání, pití..."